

EASO

praktiline juhend: tõendite hindamine

EASO praktiliste juhendite sari

Märts 2015

***Europe Direct on teenistus, mis aitab leida vastused
Euroopa Liitu käsitlevatele küsimustele***

Tasuta infotelefon: (*)

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Antav teave on tasuta nagu ka enamik kõnesid (v.a mõne operaatori, hotelli ja telefonikabiini puhul).

Lisateavet Euroopa Liidu kohta saab internetist Euroopa serverist (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2016

Print	ISBN 978-92-9243-702-2	doi:10.2847/30972	BZ-02-15-050-ET-C
PDF	ISBN 978-92-9243-784-8	doi:10.2847/873027	BZ-02-15-050-ET-N

© Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet, 2015

EASO ega ükski tema nimel tegutsev isik ei vastuta käesolevas aruandes sisalduva teabe kasutamise eest.

EASO

praktiline juhend: tõendite hindamine

EASO praktiliste juhendite sari

Märts 2015

See praktiline juhend on välja töötatud kooskõlas EASO kvaliteedimaatriksi metoodikaga. EASO tänab aktiivse osalemise ja toetuse eest praktilise juhendi väljatöötamisel Euroopa Liidu liikmesriikide eksperte ja nõuanderühma (mis koosnes Euroopa Komisjoni, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti ning Euroopa Põgenike ja Pagulaste Nõukogu esindajatest).

Sissejuhatus

Mis on praktilise juhendi eesmärk? EASO praktiline juhend tõendite hindamise kohta sisaldab praktilist kontroll-loetelu ja kokkuvõtlikke juhiseid, mida ametnikud saavad kasutada igapäevatoos Euroopa Liidus ja mujal. Juhend on koostatud kooskõlas asjakohaste õigusnõuetega ning selles kirjeldatakse ametnike igapäevatoos kasutatavat praktilist lähenemisviisi. Sellega on täidetud nõue kujundada ühisstandardite põhjal välja nende standardite ühtne rakendamise viis, mis aitab saavutada Euroopa ühise varjupaigasüsteemi üldist eesmärki käsitleda sarnaseid juhtumeid ühtemoodi.

Kuidas on praktiline juhend seotud EASO muude abivahenditega? Tõendite hindamise praktiline juhend – nagu kõik EASO abivahendid – põhineb Euroopa ühise varjupaigasüsteemi ühisstandarditel. EASO missioon on toetada liikmesriike muu hulgas ühtse koolituse, ühtse kvaliteedi ja ühtse päritoluriigi teabe kaudu. See juhend tugineb samale raamistikule ja täiendab muid vahendeid. Prioriteediks on juhendi kooskõla nende vahenditega ja eelkõige sellega tihedalt seotud EASO koolituskava mooduliga „Tõendite hindamine”. Juhend ei asenda selle mooduli kaudu pakutavat põhiõpet. Kui õppemoodul pakub põhjalikke teadmisi, oskusi ja õpetab õiget suhtumist, siis praktiline juhend peaks olema ühtse sisu ja käsitlusega dokument, mis toetab ametnikke nende igapäevatoos.

Käesolev praktiline juhend töötati välja EASO kvaliteedimaatriksi protsessi käigus. Juhendit tuleks kasutada koos varasemate ja tulevaste praktiliste juhenditega, nagu isiklikku vestlust ja erivajadustega isikute kindlakstegemist käsitlevad praktilised juhendid.

Mida praktiline juhend sisaldab? Juhendis tutvustatakse tõendite hindamise struktureeritud meetodit, mis on kooskõlas EASO koolituskavaga. Seda meetodit rakendatakse varjupaigataotluste läbivaatamise kõikides etappides. Juhend koosneb kolmest osast. Esimeses osas käsitletakse teabe kogumist, teises osas usaldusvärsuse hindamist ning kolmandas osas riskihindamist. Juhendis keskendutakse usaldusvärsuse hindamisele. Riskihindamist käsitletakse lühidalt enne rahvusvahelise kaitse vajaduse kindlakstegemist, mis on järgmine ja ühtlasi viimane etapp.

Kuidas praktiline juhend koostati? Juhendi koostasid liikmesriikide eksperdid EASO toel. Väärtusliku panuse andis ka nõuanderühm, sealhulgas Euroopa Komisjon ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet. Nõuanderühma esitatud materjalid, nagu ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti dokument „Beyond proof: Credibility Assessment in EU Asylum Systems” („Tõendamisvajadus: usaldusvärsuse hindamine ELi varjupaigasüsteemides”) ning Ungari Helsingi komitee dokument „Credibility Assessment in Asylum Procedures: Multidisciplinary Training Manual” („Usaldusvärsuse hindamine varjupaigamenetluses: valdkondadevaheline koolituskäsiraamat”), olid praktilise juhendi koostamisel olulisteks teabeallikateks. Seejärel konsulteeriti juhendi üle kõikide liikmesriikidega, kes kiitsid selle ka heaks. Juhend koondab eriteadmised ning kajastab ühisstandardeid ja ühist eesmärki saavutada kvaliteetne varjupaigamenetlus.

Kellele on praktiline juhend suunatud? Juhendi põhieesmärk on toetada ametnikke nende igapäevatoos. Juhend on kasulik nii uutele ametnikele, kes vajavad selle tähtsa tööülesande täitmise abimaterjali, kui ka kogunud ametnikele, kes saavad seda kasutada üksikjuhtumite korral meeldetuletusmaterjalina. Samuti võib juhendit kasutada enesehindamise ja kvaliteedikontrolli vahendina. Väikeste kohandustega saab juhendi alusel hinnata kvaliteeti ja see võib pakkuda huvi kõigile varjupaigamenetluses osalejatele.

Kuidas tuleb praktilist juhendit kasutada? Juhend on koostatud nii, et see oleks võimalikult praktiline. See koosneb kolmest omavahel seotud osast. Esimeses osas on kontroll-loetelu, mis annab kiirülevaate iga etapi olulistest osadest, alates teabe kogumisest, tõendite seostamisest oluliste faktidega ja usaldusvärsuse hindamisest kuni riskihindamiseni. Teises osas on kokkuvõtlikud juhised, milles selgitatakse ja täiendatakse kontroll-loetelu elemente. Kolmandas osas on viited juhendis mainitud rahvusvahelistele, Euroopa Liidu ja liikmesriikide õigusaktidele. Juhendi osad on seotud hüperlinkidega, mis lihtsustab juhendi elektroonilist kasutamist. Juhend sisaldab ka näidismoodi, mida saab kasutada konkreetse juhtumi hindamisel.

Kuidas on praktiline juhend seotud liikmesriikide õigusaktide ja tavadega? Juhend järgib paindlikku lähenemist, mis kajastab ühisstandardeid, kuid võimaldab arvestada liikmesriikide õigusaktide, suuniste ja tavade erinevusi. Iga riigi ametiasutus saab lisada juhendi teatud punktidesse oma õigusaktide ja suuniste teabe, andes seega oma ametnikele kogu vajaliku teabe, kuidas tõendeid hinnata.

EASO praktiline juhend: tõendite hindamise kontroll-loetelu

Sissejuhatus. Tõendite hindamise tähtsus

1. etapp. Teabe kogumine

- Tehke kindlaks olulised faktid
 - Seostage olulised faktid pagulase määratlusega
 - Seostage olulised faktid täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isiku määratlusega
 - Pidage meeles, et oluliste faktide kindlakstegemine on pidev protsess
- Kohaldage tõendite kogumisel jagatud tõendamiskoormist
 - Kontrollige, kas taotleja täidab oma põhjendamiskohustust (tõendamiskoormis on taotlejal)
 - Kas taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi, et avaldada kõik faktid ja esitada kõik tema käsutuses olevad dokumendid?
 - Kas taotleja esitas tõendid nii kiiresti kui võimalik?
 - Kas taotleja selgitused tõendite puudumise kohta olid piisavad?
 - Täitke juhtumit uuriva ametniku uurimiskohustust (uurimiskoormis on ametnikul)
 - Teavitage taotlejat tema kohustustest
 - Küsige ebaselgete punktide kohta selgitusi
 - Lahendage ilmselged vastuolud, teabe puudulikkuse ja usutavuse probleemid
 - Hankige asjakohast päritoluriigi teavet
 - Hankige vajaduse korral muid tõendeid
 - Kohelge menetluslike erivajadustega taotlejaid nõuetekohaselt
 - Võtke vajaduse korral arvesse spetsiifilisi põhjendamiseeskirju (tõendamiskoormise üleminek)
 - Kas miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõige 4 (varasem tagakiusamine / suure kahju tekitamine või sellega ähvardamine) on asjakohane?
 - Kas päritoluriigis on võimalik kaitset saada?
 - Kas riigisisene kaitse (nn riigisisene põgenemisvõimalus) on kohaldatav?
 - Kas rahvusvahelise kaitse välistamine on kohaldatav?
 - Kas taotleja tuleb Teie riigi õigusaktide kohaselt turvalisest päritoluriigist?
- Koguge oluliste faktidega seotud tõendeid
 - Koguge taotleja avaldusi
 - Isiklik vestlus
 - Kirjalikud avaldused

- Koguge tõendeid muudest allikatest
 - Dokumendid (taotleja esitatud)
 - Päritoluriigi teave
 - Muud tõendid
 - Ekspertiarvamused
 - Meditsiinilised ja psühholoogilised ekspertiisid
 - Keeleanalüüsid
 - Muudelt isikutelt pärinev teave (tunnistajate ütlused)
 - Liikmesriigi ametiasutustelt saadud teave
 - Teistelt liikmesriikidelt saadud teave

2. etapp. Usaldusvärsuse hindamine

- Seostage tõendid kõigi oluliste faktidega
- Hinnake taotleja avaldusi usaldusvärsuse näitajate järgi
 - Tehke järeldused sisemise usaldusvärsuse kohta
 - Üksikasjade piisavus ja konkreetsus
 - Sidusus
 - Käitumist ei tohiks kasutada usaldusvärsuse näitajana
 - Tehke järeldused välise usaldusvärsuse kohta
 - Kooskõla päritoluriigi teabega
 - Kooskõla üldtunnustatud teabega
 - Kooskõla muude tõenditega
 - Tehke järeldused usutavuse kohta
- Hinnake dokumente
 - Asjakohasus
 - Olemasolu
 - Sisu
 - Vorm
 - Olemus
 - Koostaja
- Hinnake meditsiinilisi ja psühholoogilisi tõendeid
- Võtke arvesse individuaalseid ja kontekstuaalseid tegureid, mis võivad põhjustada moonutusi
 - Taotlejaga seotud tegurid
 - Mälu
 - Trauma ja posttraumaatiline stressihäire
 - Muud psühholoogilised ja terviseprobleemid
 - Vanus
 - Haridustase
 - Kultuuritaust, usk ja veendumused
 - Seksuaalne sättumus ja sooidentiteet
 - Sugu

- Juhtumit uuriva ametnikuga seotud tegurid
 - Võtke arvesse stressi, töökoormuse ja tähtaegade mõju
 - Võtke arvesse mõju, mida avaldab pikaajaline tegelemine varjupaigataotlustega
 - Vältige eelarvamusi ja stereotüüpe
 - Enesehindamise ja järelevalve tähtsus
- Vestlussituatsiooniga seotud tegurid
- Tehke kindlaks, millised olulised faktid on vastuvõetavad
 - Vaadeldge iga olulise faktiga seotud tõendeid tervikuna
 - Tehke kindlaks, millised faktid on tõendatud (vastuvõetavad) ja millised mitte (tagasilükatud)
 - Tehke kindlaks ebaselged faktid
 - Kohaldage ebaselgeks jäänud oluliste faktide puhul miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 5 (kahtluste tõlgendamine taotleja kasuks)

3. etapp. Riskihindamine

- Analüüsige põhjendatud tagakiusamiskartust / suure kahju kannatamise reaalselt ohtu
 - Kohaldage miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 3
 - Võtke arvesse varasemat tagakiusamist ja suure kahju tekitamist või selle puudumist
 - Kohaldage tõendamisstandardit

EASO praktiline juhend: tõendite hindamine

Juhised

Tõendite hindamise tähtsus [tagasi]

Tõendite hindamist võib määratleda kui üksikjuhtumi faktide kindlakstegemise peamist meetodit, mis seisneb kättesaadavate tõendite uurimises ja võrdlemises.

Üldjuhul ei ole tõendite hindamise valdkond rahvusvahelise õigusega reguleeritud. 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioon ei sisalda konkreetseid sätteid tõendite hindamise kohta. Mõned juhtnöörid selles valdkonnas on siiski esitatud ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti käsiraamatus „Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees” („Käsiraamat ja suunised pagulasseisundi määramise meetodite ja kriteeriumide kohta 1951. aasta konventsiooni ja 1967. aasta pagulasseisundi protokollil alusel”, uuesti avaldatud 2011. aastal, punktid 195–205) ning ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti dokumendis „Note on Burden and Standard of Proof in Refugee Claims” („Märkused tõendamiskoormise ja tõendamisstandardi kohta pagulasstaatuse taotluste menetlemisel”, 1998).

Miinimumnõuete direktiiv on tõendite hindamise valdkonnas esimene piirkondliku kohalduvusega õiguslikult siduv rahvusvaheline dokument, milles on sätestatud tingimused, millele taotleja peab vastama, et kvalifitseeruda pagulaseks või rahvusvahelist kaitset vajavaks isikuks. Miinimumnõuete direktiiv toetub suures osas pagulasi ja inimõigusi käsitlevatele rahvusvahelistele ja Euroopa õigusaktidele ja õiguspraktikale.

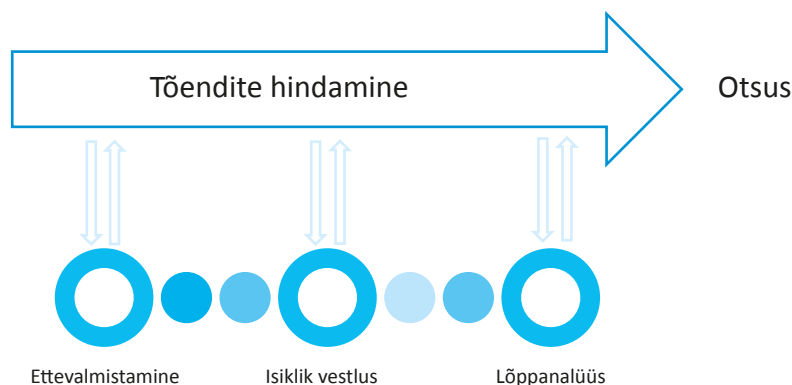
Euroopa riikide õigustraditsioonid ja tavad on tõendite hindamisel üldiselt siiski erinevad. Kui liikmesriigid kohaldatavad rahvusvahelise kaitse andmisel sarnaseid õiguspõhimõtteid, ent tõlgendavad tõendeid erinevalt, jõutakse kergesti erinevatele otsustele. Varjupaigamenetlused erinevad kõikidest teistest õiguslikest menetlustest osaliselt nn tavaliste objektiivsete tõendite puudumise ja otsustega kaasnevate kaalukate tagajärgede pärast. Seepärast on varjupaigamenetluses tõendite hindamiseks vajalike menetlusnormide kehtestamine ning nende normide tundmine õiglase ja tõhusa otsustusprotsessi seisukohalt väga oluline.

Tõendite hindamine on meetodika, mida tuleb järgida kogu varjupaigataotluse läbivaatamismenetluse jooksul.

Praktilises juhendis tutvustatakse kolmeetapilist tõendite hindamise meetodit:

- 1. etapp. Teabe kogumine
- 2. etapp. Usaldusväarsuse hindamine
- 3. etapp. Riskihindamine

Juhtumit uuriv ametnik kohaldab neid etappe kogu varjupaigamenetluse käigus:

1. etapp. Teabe kogumine [tagasi]

1.1 Tehke kindlaks olulised faktid [tagasi]

Rahvusvahelise kaitse taotluse hindamisel peab juhtumit uuriv ametnik kindlaks tegema olulised faktid.

Olulised faktid on faktid, mis on otseselt seotud pagulase määratlusega (1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsiooni artikli 1 punkti A lõige 2 ja miinimumnõuete direktiivi artikli 2 punkt d) või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isiku määratlusega (miinimumnõuete direktiivi artikli 2 punkt f ja artikkel 15) ning on taotlusega sisuliselt seotud. Tavaliselt on tarbetu keskenduda vähem või mitteolulistele faktidele, mis ei mõjuta taotluse keskseid elemente.

Oluliste faktide kindlakstegemine on äärmiselt tähtis nii usaldusvääruse kui ka riskihindamise seisukohast. Kui fakt ei ole oluline, pole tarvis seda arvesse võtta, olenemata sellest, kas ametnik on selle vastuvõetavaks tunnistanud või mitte. Kui ametnik tunnistab olulise fakti vastuvõetavaks, saab ta selle alusel hinnata rahvusvahelise kaitse vajadust. Riskihindamisel ei võeta arvesse olulist fakti, mida ei ole usaldusvääruse hindamise käigus vastuvõetavaks tunnistanud. Põhjalikum teave usaldusvääruse ja riskihindamise kohta on 2. ja 3. etapi kirjelduses.

Vt näidismall oluliste faktide kindlakstegemise kohta.

1.1.1 Seostage olulised faktid pagulase määratlusega [tagasi]

Määratluse järgi on pagulase peamised tunnused järgmised:

- taotleja on väljaspool päritoluriiki viibiv kolmanda riigi kodanik (või väljaspool alalist elukohariiki viibiv kodakondsuseta isik);
- taotleja kardab põhjendatult tagakiusamist;
- kardetak tagakiusamine peab olema seotud taotleja (tajutava) rassi, usu, kodakondsuse, poliitiliste veendumuste või sotsiaalsesse rühma kuuluvusega;
- taotleja ei saa või põhjendatud kartuse tõttu ei soovi saada päritoluriigilt kaitset;
- taotlejale pagulasseisundi andmine ei ole välistatud.

1.1.2 Seostage olulised faktid täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isiku määratlusega [tagasi]

Isik vastab täiendava kaitse saamise kriteeriumidele, kui:

- taotleja on väljaspool päritoluriiki viibiv kolmanda riigi kodanik (või väljaspool alalist elukohariiki viibiv kodakondsuseta isik);
- taotleja ei kvalifitseeru pagulaseks;
- on põhjendatud alus arvata, et tagasispöördumisel on taotlejal reaalne oht kannatada suurt kahju vastavalt miinimumnõuete direktiivi artiklile 15;
- taotleja ei saa või ei soovi sellise ohu tõttu saada päritoluriigilt kaitset;
- taotlejale rahvusvahelise kaitse andmine ei ole välistatud.

1.1.3 Pidage meeles, et oluliste faktide kindlakstegemine on pidev protsess [tagasi]

Peamine põhimõte seisneb selles, et ametnik peab olema avatud suhtumisega ning arvestama, et uued faktid võivad ilmuda kogu menetluse vältel.

Oluliste faktide kindlakstegemine on pidev protsess, mis algab hetkel, kui rahvusvahelise kaitse taotleja esitab taotluse, ning lõpeb, kui ametnik alustab riskihindamist.

Ametnik teeb asjaomase taotlusega seotud olulised faktid kindlaks esialgu teadaoleva teabe alusel vestluseks ettevalmistumise käigus, vestluse ajal ning esitatud dokumentide ja tõendite, pereliikmete või tunnustajate ütluste või päritoluriigi teabe läbivaatamise käigus.

Vt näidismvorm oluliste faktide kindlakstegemise kohta.

1.2 Kohaldage tõendite kogumisel jagatud tõendamiskoormist [tagasi]

Rahvusvahelise kaitse taotlemisel tuleb lähtuda sellest, et taotlejal on oma väidete tõendamise koormis. Varjupaigamenetluse eripära tõttu on tõendamiskoormis sel puhul märksa keerulisem.

Oluliste faktide kindlakstegemiseks vajalike tõendite kogumisel kehtivad kolm peamist põhimõtet:

1. taotleja põhjendamiskohustus (tõendamiskoormis on taotlejal);
2. juhtumit uuriva ametniku uurimiskohustus (uurimiskoormis on ametnikul);
3. spetsiifilised põhjendamiseeskirjad (tõendamiskoormise üleminek).

1.2.1 Kontrollige, kas taotleja täidab oma põhjendamiskohustust (tõendamiskoormis on taotlejal) [tagasi]

Ametnik peab teavitama taotlejat tema tõendamiskoormisest, mis seisneb taotleja kohustuses esitada usaldusväärsed avaldused, kõik tema käsutuses olevad tõendid ning teha taotluse läbivaatamisel ametiasutustega koostööd.

Miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt võivad liikmesriigid kohustada taotlejat esitama niipea kui võimalik kõik elemendid, mis on vajalikud rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks. Andmed on taotleja avaldused ning kõik taotleja käsutuses olevad dokumendid taotleja vanuse, tausta, sealhulgas asjaomaste sugulaste tausta, isiku, kodakondsus(t)e, varasema elukoha riigi/riikide ja koha/kohtade, varasemate varjupaigataotluste ja reisimarsruutide kohta, reisidokumendid ning rahvusvahelise kaitse taotlemise põhjused (miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõige 2).

1.2.1.1 Kas taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi, et avaldada kõik faktid ja esitada kõik tema käsutuses olevad dokumendid? [tagasi]

Taotleja peab esitama ametnikule kõik tema käsutuses olevad tõendid.

Taotleja käitumise hindamisel (st millised tõendid tal peaksid olema või milliseid ta peaks olema suuteline hankima) peab ametnik võtma arvesse juhtumi kõiki individuaalseid ja kontekstuaalseid asjaolusid, nagu tõendite saamise võimalused, taotleja füüsiline/vaimne tervis, tema haridustase, olukord päritoluriigis, peresidemed, taotleja riigist põgenemise põhjused ja viis, päritoluriigi asjaomased õigusaktid jne.

1.2.1.2 Kas taotleja esitas tõendid nii kiiresti kui võimalik? [tagasi]

Taotleja peab esitama kõik tema käsutuses olevad tõendid nii kiiresti kui võimalik. Nii on ametnikul võimalik õigel ajal ja nõuetekohaselt kindlaks teha ja hinnata juhtumi kõiki olulisi fakte. Selle kohustuse täitmine on tihedalt seotud ametiasutuse kohustusega teavitada taotlejat tema kohustustest varjupaigamenetluses, tõendite hankimise võimalustest ning juhtumi individuaalsetest ja kontekstuaalsetest asjaoludest.

Praktikas tähendab see, et taotlejaga arutatakse, milliseid tõendeid ta kavatseb esitada, ning lepitakse kokku mõistlik tähtaeg.

1.2.1.3 Kas taotleja selgitused tõendite puudumise kohta olid piisavad? [tagasi]

Võib juhtuda, et taotleja ei suuda mõne fakti kohta tõendeid esitada. Ametnik peab hindama, kas taotleja selgitus, miks ta ei saa lisatõendeid esitada, on vastuvõetav. Taotleja selgitust tuleb hinnata, võttes arvesse juhtumi individuaalseid ja kontekstuaalseid asjaolusid, toetudes usaldusväärse näitajatele ja teguritele, mis võivad põhjustada moonutusi (vt punkt 2.4 moonutusi põhjustavate tegurite kohta).

1.2.2 Täitke juhtumit uuriva ametniku uurimiskohustust (uurimiskoormis on ametnikul) [tagasi]

Taotlejale tuleb anda võimalus esitada kõik olulised faktid ja asjaomased tõendid. Taotlust menetleva asutuse kohus on hinnata koostöös taotlejaga taotluse asjaomaseid elemente. Et täita nimetatud kohustust, peab ametnik tegema järgmist:

1.2.2.1 Teavitage taotlejat tema kohustustest [tagasi]

Taotlejat tuleb teavitada tema kohustustest varjupaigamenetluses, sealhulgas kohustusest teha koostööd, ning nende kohustuste eiramise tagajärgedest. Taotlejat tuleb teavitada niipea kui võimalik vastavalt riiklikule menetlusele. Teavet tuleb anda keeles, millest taotleja saab aru või millest ta peaks kõigi eelduste kohaselt aru saama. Taotlejat tuleb teavitada ka kohustuste täitmiseks ettenähtud ajavahemikust. Taotleja peab saama ka praktilist teavet kohustuste täitmise võimalustest kooskõlas riiklike õigusaktide ja tavadega.

1.2.2.2 Küsige ebaselgete punktide kohta selgitusi [tagasi]

Ametnik peab selgitama koostöös taotlejaga kõiki taotlusega seotud fakte, võttes arvesse olemasolevaid tõendeid, päritoluriigi teavet ja tegureid, mis võivad põhjustada moonutusi (vt punkt 2.4 moonutusi põhjustavate tegurite kohta). Juhtumi hindamine ei tohi tugineda ametnikule ebaselgeks jäänud aspektidele ega jätta ruumi oletustele, spekulatsioonidele, hüpoteesidele või sisetundele.

1.2.2.3 Lahendage ilmselged vastuolud, teabe puudulikkuse ja usutavuse probleemid [tagasi]

Ametnik peab juhtima taotleja tähelepanu vastuoludele, usutavusprobleemidele ja teabe puudulikkusele ning andma talle võimaluse neid selgitada. Selleks et nõuetekohaselt hinnata puuduste mõju usaldusväarsuse hindamisele, peab ametnik välja selgitama nende põhjused. Ametnik peab arvestama võimalike moonutatavate teguritega (vt punkt 2.4 moonutusi põhjustavate tegurite kohta), mis võivad mõjutada taotleja avalduste sidusust ja tema suutlikkust anda üksikasjalikku teavet.

1.2.2.4 Hankige asjakohast päritoluriigi teavet [tagasi]

Juhtumi hindamiseks peab ametnik hankima päritoluriigi kohta asjakohast, täpset ja ajakohastatud teavet. Päritoluriigi teave peab olema võimalikult konkreetne ega tohiks piirduda päritoluriigi üldise olukorraga. Teave peaks pärinema eri allikatest, nagu riiklik päritoluriigi teabe üksus, EASO, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet ja muud asjaomased inimõiguste organisatsioonid. Päritoluriigi teave peab olema objektiivne ja selle kogumise viis era-pooletu (teabe koguja ei tohi uurida ainult negatiivset või ainult positiivset otsust toetavat päritoluriigi teavet).

1.2.2.5 Hankige vajaduse korral muid tõendeid [tagasi]

Ametnikul võib juhtumi hindamiseks olla vaja hankida omal algatusel ka muid tõendeid (vt punkt 1.3.2.3 muude tõendite kohta).

1.2.2.6 Kohelge menetluslike erivajadustega taotlejaid nõuetekohaselt [tagasi]

Teatud taotlejad võivad vajada taotluse tõhusaks põhjendamiseks spetsiaalseid menetlustagatise muu hulgas oma vanuse, soo, seksuaalse sättumuse, soolise identiteedi, puude, raske haiguse, vaimuhaiguse või kogetud piinamise, vägistamise või muu jõhkra psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalla tõttu. Liikmesriigid hindavad mõistliku aja jooksul pärast taotluse esitamist, kas taotleja vajab spetsiaalseid menetlustagatise, ja kui see on nii, pakuvad taotlejale piisavat tuge.

Menetluslike erivajadustega isikute puhul on eriti oluline juhtumit uuriva ametniku roll. Ametnik peab koguma asjaomast teavet, pöörates tähelepanu taotleja erivajadustele. Et asjakohaselt hinnata selliste asjaolude mõju juhtumile, võib ametnik vajada asjakohaseid eksperdiarvamusi (nt vaimuhaiguse, psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalla tagajärgede kohta jne). Ametnik peab andma menetluslike erivajadustega taotlejale rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks vajalike tõendite esitamiseks piisavalt aega ning arvestama neid vajadusi ka isikliku vestluse käigus.

1.2.3 Võtke vajaduse korral arvesse spetsiifilisi põhjendamiseeskirju (tõendamiskoormise üleminek) [tagasi]

Tõendamiskoormis läheb üle juhtumit uurivale ametnikule, kui ta leiab, et riigisisene kaitse või selle alternatiiv on päritoluriigis kättesaadav või on asjaolusid, mille alusel on taotlejale rahvusvahelise kaitse tagamine välistatud. Tõendamiskoormis läheb üle ka juhul, kui taotleja tõendab, et teda on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada. On ka juhtumeid, nagu turvalise päritoluriigi mõiste võimalik kohaldamine, mille korral läheb tõendamiskoormis üle taotlejale.

1.2.3.1 Kas miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõige 4 (varasem tagakiusamine / suure kahju tekitamine või sellega ähvardamine) on asjakohane? [tagasi]

Faktide uurimisel võib ametnik avastada, et taotleja on tõendanud talle päritoluriigis juba osaks saanud tagakiusamist või suure kahju tekitamist või tagakiusamise või suure kahju tekitamisega ähvardamist. See on arvestatav märk taotleja põhjendatud tagakiusamishirmust või suure kahju kannatamise reaalsest ohust, välja arvatud juhul, kui on mõjuv põhjus arvata, et kõnealune tagakiusamine või suure kahju tekitamine ei kordu. Selliste mõjuvate põhjuste olemasolu tõendamine on ametniku kohus.

1.2.3.2 Kas päritoluriigis on võimalik kaitset saada? [tagasi]

Kui taotlejal on kohustus oma taotlust põhjendada (päritoluriiki tagasipöördumisel on tagakiusamise või suure kahju kannatamise oht), siis ametniku kohus on tõendada vastupidist ehk seda, et päritoluriigis on võimalik kaitset saada.

Selleks et kinnitada taotluse oluliste faktide kindlakstegemise käigus kaitse kättesaadavust päritoluriigis, peab ametnik välja selgitama, kas taotleja on proovinud asjaomastelt ametiasutustelt/asjaosalistelt kaitset saada, kui ei, siis miks, millistelt ametiasutustelt/asjaosalistelt kaitset otsiti, milline oli tulemus ja kas pakutav kaitse on kättesaadav, tõhus ja püsiv (miinimumnõuete direktiivi artikkel 7).

1.2.3.3 Kas riigisisene kaitse (nn riigisisene põgenemisvõimalus) on kohaldatav? [tagasi]

Kui see on riikliku õigusega ette nähtud, võib ametnik väita, et riigisisene kaitse tagakiusamise ja suure kahju tekitamise eest on taotlejale kättesaadav mõnes päritoluriigi piirkonnas. Sellisel juhul peab ametnik tõendama, et päritoluriigis on piirkond, kuhu taotleja võib turvaliselt ja seaduslikult siirduda ja kuhu tal lubatakse jääda, ning on mõistlik eeldada, et ta asub sinna ka elama (miinimumnõuete direktiivi artikkel 8).

Ametnik võtab sellise järelduse põhjendamiseks oluliste faktide kindlakstegemisel arvesse üldist olukorda riigi selles piirkonnas ja taotleja isiklikku olukorda. Ametnik tagab, et asjakohastest allikatest, nagu ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametilt ja EASO-lt saadakse täpset ja ajakohast teavet nii riigi üldise olukorra kui ka olukorra kohta riigi piirkonnas, mis peaks kaitset pakkuma.

Kui tagakiusajaks või suure kahju tekitajaks on riik või riigi esindajad, peab ametnik eeldama, et taotlejal ei ole võimalik saada tõhusat riigisisest kaitset.

Kui taotleja on saatjata alaealine, peab ametnik kaitse kättesaadavuse tõhususe hindamisel kontrollima saatjata alaealise huve järgiva asjakohase hoolduse ja eestkoste korraldamise kättesaadavust.

1.2.3.4 Kas rahvusvahelise kaitse välistamine on kohaldatav? [tagasi]

Oluliste faktide kindlakstegemise käigus (enne faktide uurimist) võib ametnik tuvastada asjaolud, mille puhul on rahvusvaheline kaitse välistatud.

Kui ametnik leiab, et taotlejale on kaitse tagamine välistatud, peab ta seda põhjendama vastavalt miinimumnõuete direktiivi artiklile 12 ja artiklile 17.

Välistamine peab põhinema selgetel ja usaldusväärsel tel tõenditel. Taotlejale tuleb anda võimalus välistamise aluseks olevad tõendid vaidlustada.

1.2.3.5 Kas taotleja tuleb Teie riigi õigusaktide kohaselt turvalisest päritoluriigist? [tagasi]

Mõned liikmesriigid on loonud turvalise päritoluriigi mõiste ning tunnistanud teatud riigid turvalisteks päritoluriikideks vastavalt oma riiklikele õigusaktidele. Kui taotleja tuleb sellisest riigist, võib ametnik riiklikest õigusaktidest ja tavadest sõltuvalt eeldada, et see on konkreetse taotleja jaoks turvaline, välja arvatud juhul, kui taotleja esitab vastuargumente. Riigi tunnistamine turvaliseks ei taga absoluutset turvalisust selle riigi kõikidele kodanikele.

Kui taotleja esitab mõjuvad põhjendused, miks asjaomast riiki ei saa pidada tema jaoks turvaliseks, ei ole tema puhul enam asjakohane käsitada seda riiki turvalisena. Ametnik peab andma taotlejale vastavalt riiklikele suunistele ja tavadele võimaluse esitada vastuargumente, teavitades sellest taotlejat ning tõstatades selle teema isikliku vestluse käigus.

1.3 Koguge oluliste faktidega seotud tõendeid [tagasi]

Ametnik on kohustatud uurima olemasolevaid tõendeid ning paluma vajaduse korral esitada täiendavaid tõendeid, mida taotlejal on kõigi eelduste kohaselt võimalik esitada (nt meediakajastused, arstitõendid jne).

Kvaliteetse otsustamise seisukohalt on oluline, et ametnik abistaks taotlejat, uurides põhjalikult kõiki esitatud tõendeid ning andes taotlejale võimaluse esitada muid asjasse puutuvaid tõendeid.

Tõendite kogumisel tuleb järgida [miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 3](#). Ametnik peab tagama, et taotleja saaks aru, kui olulised on tema poolt taotluse põhjendamiseks esitatavad tõendid.

Isegi kui taotleja on teinud avalduste ja tema käsutuses olevate dokumentide esitamiseks märkimisväärseid jõupingutusi ning andnud rahuldavaid selgitusi mõne tõendi puudumise kohta, võib ametnik pidada vajalikuks hankida juhtumi kõigis asjaoludes selguse saamiseks lisateavet. Lisateavet võib koguda taotleja edasistest avaldustest, tema pereliikmetelt, eksperdiarvamustest, uutest kirjalikest tõenditest, täpsustatud päritoluriigi teabest jne. Riiklikud õigusaktid ja suunised võivad ette näha täiendava teabe kogumise tähtsust.

Sageli ei saa taotlejad oma avaldusi sõltumatute dokumentide või muude tõenditega põhjendada. Ametlike originaaldokumentide hankimist päritoluriigist võivad takistada logistilised või turvalisusprobleemid. Igasugune esitatud teave võib ametnikku taotluse üldise usaldusväarsuse hindamisel aga väga palju aidata.

1.3.1 Koguge taotleja avaldusi [tagasi]

Taotleja enda tunnistus on tavaliselt kõige tähtsam ja sageli ka ainus tõend. Seda tõendit saab esitada mitmel moel, sealhulgas isikliku vestluse käigus või kirjaliku avaldusena või mõlema viisil.

1.3.1.1 Isiklik vestlus [tagasi]

Enamikul juhtudel on isiklik vestlus ametniku jaoks taotluse hindamisel peamine tõendite allikas. Seepärast on väga oluline, et vestlus toimuks viisil, mis tagab taotlejalt kvaliteetse teabe saamise.

Suunised kvaliteetse vestluse korraldamiseks on esitatud [EASO praktilises juhendis isikliku vestluse kohta](#).

1.3.1.2 Kirjalikud avaldused [tagasi]

Võib esineda olukordi, kus kirjalikke avaldusi aktsepteeritakse taotluse põhjendamisel lisatõenditena. Riiklikud suunised kirjalike avalduste vastuvõetavuse kohta on [siin](#).

1.3.2 Koguge tõendeid muudest allikatest [tagasi]

Lisaks isikliku vestluse käigus antud ütlustele ja/või kirjalikule avaldusele võivad taotlejad esitada eri viisil lisatõendeid.

Allpool on suunised kõige levinumat liiki tõendite ja nende menetlemise kohta. Juhtumit uuriv ametnik peab olema muudest allikatest pärit teabe kogumisel ettevaatlik ja järgima konfidentsiaalsuseeskirju.

1.3.2.1 Taotleja esitatud dokumendid [tagasi]

Kõiki dokumente, mida taotleja esitab oma taotluse põhjendamiseks, tuleb põhjalikult kontrollida. Ametnik peab esmalt selgeks tegema, mis dokumendid talle esitati ja milline on nende seos taotlusega. Ta peab võimaluse korral hankima teavet dokumentide eeldatava sisu ja vormi kohta (nt vahistamismäärused, kohtukutsed). Sellist teavet on võimalik hankida asjaomase päritoluriigi teabest.

Ametnik peab ka teadma, kuidas taotleja on esitatud dokumendid hankinud. Kui taotleja esitab dokumendi, mida ta ei tohiks üldjuhul enda käsutusse saada, võib see mõjutada seda, kas juhtumit uuriv ametnik saab dokumenti kinnitava tõendina kasutada. Kui taotleja on saanud enda käsutusse dokumendid, mida ta eeldatavasti ei peaks saama, tuleb anda talle võimalus selgitada, kuidas ta hankis need dokumendid.

Kontrollida tuleb passide sisenemis- ja väljumistempleid, viisasid, päritoluriiki tagasipöördumise tõendeid jne, et teha usaldusvääruse hindamiseks kindlaks taotleja sisserändelugu ja saada kinnitust tema ütlustele toimunud sündmuste kohta.

Võimaluse korral tuleb dokumentidele teha ekspertiis, et selgitada välja, kas need on ehtsad või võltsimise tunnustega. Kui dokumendid on võltsitud, tuleb taotlejale anda võimalus selgitada, kuidas ta need hankis.

Riiklikud suunised originaaldokumentide ja nende koopiate esitamise kohta on [siin](#).

Riiklikud suunised selle kohta, kas tõlked peab hankima taotleja või liikmesriigi ametiasutus, on [siin](#).

1.3.2.2 Päritoluriigi teave [tagasi]

Kvaliteetne päritoluriigi teave on otsustamisprotsessi seisukohalt väga oluline. Ametnik peab olema kindel, et tema käsutuses olev teave on asjakohane, täpne ja ajakohane ning pärineb eri allikatest. Nendeks allikatest võivad olla riiklik päritoluriigi teabe üksus, EASO, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet või muud asjakohased inimõiguste organisatsioonid.

Kui teave ei ole veel kättesaadav, võib ametnik taotlusega seotud asjakohast teavet taotleda või ise otsida.

Riiklikud suunised päritoluriigi teabe hankimise kohta on [siin](#).

1.3.2.3 Muud tõendid [tagasi]

- **Ekspertiarvamused [tagasi]**

Juhtumit uurivate ametnike käsutuses võivad olla ka mitmesugused ekspertiarvamused, millest on abi otsuse tegemisel. Ekspertiarvamusi võib esitada taotleja ise ning neid võib hankida menetlev asutus.

Taotlejad võivad tugineda ekspertiarvamustele, mis annavad teavet nende kultuuritausta, päritoluriigi olukorra või muude taotlusega seotud küsimuste kohta. Ekspertiarvamused on eriti kasulikud, kui puudub muudest allikatest pärinev päritoluriigi teave või kui päritoluriigi teave on ebamäärane või liiga üldine.

See ei tähenda siiski, et ekspertiarvamusi tuleks aktsepteerida päritoluriigi teabega samadel alustel. Oluliste faktide usaldusvääruse ja tagasisaatmisega kaasnevate riskide hilisemal hindamisel peab ametnik otsustama, kui suur kaal tuleks sellistele ekspertiarvamustele omistada.

Riiklikud suunised ekspertiarvamuste hankimise ja nende taotlemise asjaolude kohta on [siin](#).

- **Meditsiinilised ja psühholoogilised ekspertiisid [tagasi]**

Otsuse tegemisel tuleb asjakohaselt arvesse võtta kvalifitseeritud meditsiinitöötajate ekspertiise, mis viidi läbi liikmesriigi või taotleja või tema esindaja nõudel taotleja piinamise või talle suure kahju tekitamise väite toetamiseks ([uuesti sõnastatud varjupaigamenetluse direktiivi artikkel 18](#)). Juhtumit uuriva ametniku ülesanne ei ole anda ise kliinilisi hinnanguid tervisliku seisundiga seotud tõendite kohta ega meditsiinilistes küsimustes üldiselt.

Lisaks asjaolude hindamisele, nagu piinamise tuvastamine, annavad meditsiinilised ekspertiisid olulist teavet taotleja suutlikkuse kohta anda selgeid ja üksikasjalikke selgitusi juhtunu kohta. Näiteks aitab hinnang, mis kinnitab, et

taotleja on traumeeritud ega mäleta seepärast sündmusi selgelt, ametnikul otsustada, kuidas tõendeid tõlgendada ja kui suurt kaalu ilmsetele puudustele üksikasjades või sidususes omistada.

- **Keeleanalüüs [tagasi]**

Ametnikul võib olla juurdepääs keeleanalüüsidele, mis on koostatud pärast taotlejatega vestlemist ja milles on esitatud keeleeksperti põhjendatud arvamus nende tõenäolise päritolukoha kohta.

Riiklikud suunised selliste analüüside vastuvõetavuse ja nende hankimise viiside kohta on [siin](#).

- **Muudelt isikutelt pärinev teave (tunnistajate ütlused) [tagasi]**

Lisaks ekspertide esitatud teabele võivad tunnistusi anda ka muud isikud või rühmad – neist võib olla abi taotleja ütluste usaldusväärsuse hindamisel. Tunnistusi võivad anda muu hulgas:

- pereliikmed,
- koolid,
- poliitilised rühmitused,
- usurühmitused.

Neid tõendeid tuleb hoolega uurida ja hinnata, et teha kindlaks, kas need toetavad taotleja ütlusi või lükkavad need ümber. Selliste tõendite kogumisel peab ametnik pöörama erilist tähelepanu konfidentsiaalsusele. Ametnik peab ka otsustama, kui suurt kaalu ta sellistele tunnistustele omistab ja kas tunnistaja ise on usaldusväärne.

- **Liikmesriigi ametiasutustelt saadud teave [tagasi]**

Muudel ametkondadel võib samuti olla teavet, millest on abi taotlusega seotud oluliste faktide kindlakstegemisel. Näiteks võib olla asjakohane taotleda järgmist teavet:

- sõrmejälgede vasted Eurodac'is,
- abielutunnistused,
- politsei-/kohturegistrite kanded,
- terviseandmed (vastavalt riiklikele õigusaktidele ja suunistele võib olla vajalik taotleja nõusolek).

Kui liikmesriigi ametnikud koguvad tõendeid taotleja päritoluriigis, tuleb olla eriti ettevaatlik, et taotlejat või seotud isikuid mitte ohtu seada.

- **Teistelt liikmesriikidelt saadud teave [tagasi]**

Mõnel juhul võib olla asjakohane küsida taotleja kohta teavet liikmesriigilt, kus taotleja on varem elanud. Konfidentsiaalsusnõude tõttu võib selleks olla vajalik taotleja nõusolek.

Riiklikud suunised sellise teabe taotlemise kohta on [siin](#).

2. etapp. Usaldusväärse hindamine [tagasi]

Pärast teabe ja tõendite kogumist peab ametnik hindama kõiki olulisi fakte toetavaid tõendeid.

2.1 Seostage tõendid kõigi oluliste faktidega [tagasi]

Ametnik peab meeles pidama, et olulised faktid ei ole samad mis tõendatud faktid, sest fakte tsiviilõigussüsteemi tavapärasest tähenduses tuleb varjupaiga kontekstis käsitada tõendamata väidetena, mille usaldusväärset tuleb alles hinnata.

Tõendite kogumisel on oluline jälgida, et kõik hangitud tõendid oleksid seotud juhtumi oluliste faktidega. Sageli võivad teatud liiki tõendid olla seotud mitme olulise faktiga (nt isiklik vestlus või kirjalikud avaldused).

Vt näidismall tõendite seostamise kohta oluliste faktidega.

2.2 Hinnake taotleja avaldusi usaldusväärse näitajate järgi [tagasi]

2.2.1 Tehke järeldused sisemise usaldusväärse kohta [tagasi]

Sisemine usaldusväärne hõlmab üksikasjade piisavust, konkreetset ja sidusust.

2.2.1.1 Üksikasjade piisavus ja konkreetsus [tagasi]

Kui suurt üksikasjalikkust nõutakse ja kui palju üksikasju on vaja?

Üldiselt on nii, et mida rohkem **üksikasju** esitatakse ja kättesaadavaks tehakse, seda parema ülevaate olukorrast saab. See tuleneb asjaolust, et reaalselt läbielatud sündmuse kirjeldatakse tavaliselt ilmekamalt ja spontaansemalt. Ametnik peab siiski meeles pidama, et taotleja suutmatus meenutada teatud sündmuse üksikasju võib olla mõistlikult põhjendatav, ning arvestama võimalike moonutustega (vt punkt 2.4 moonutusi põhjustavate tegurite kohta). Üksikasjade puudumine ei mõjuta seega tingimata usaldusväärset.

Konkreetsuse nõude puhul on oluline, kas kirjeldatakse väga isiklike asjaolusid ning kuidas sündmust kogetakse ja kirjeldatakse. Paljude juhtumite põhisündmustik võib olla sama, kuid igal juhtumil on eriomased jooned, mis teevad selle ainulaadseks. Sel juhul ei ole kasulik keskenduda taotluse põhipunktidele, vaid pigem tuleks küsida toimunud sündmuse kohta ja teha sel viisil kindlaks üksikasjad. Kui taotleja ütlused ei ole piisavalt konkreetsed, võib see tähendada, et need ei ole usaldusväärsed.

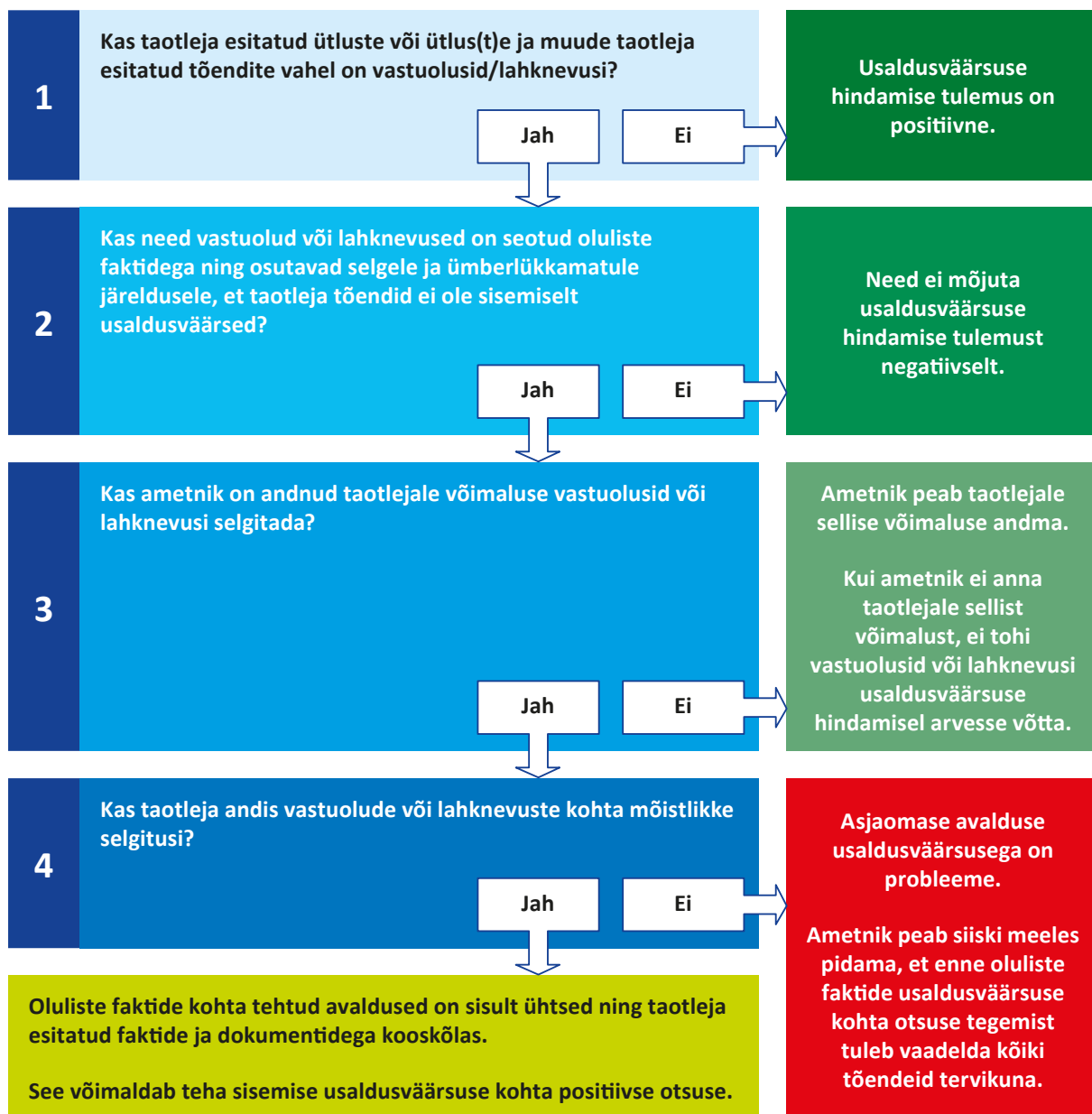
Tavaliselt on isiklik vestlus üksikasjade kogumisel kõige tähtsam teabeallikas ja oluliste üksikasjade hankimine sõltub suurel määral ametniku suhtlemisoskusest (hea õhkkonna loomine, hea küsitlemistehnika, taustteadmised).

2.2.1.2 Sidusus [tagasi]

Sidususe all mõistetakse tavaliselt seda, et taotleja esitatud olulistes faktides ei ole lahknevusi, vasturääkivusi ega varieerumist. Sidusus seondub:

- taotleja suuliste ja kirjalike avaldustega üldiselt;
- menetluse käigus samal teemal, kuid eri aegadel tehtud avaldustega;
- taotleja esitatud muudest tõenditest saadud samateemalise teabega.

Alljärgnev neljaosaline test aitab ametnikul hinnata sidusust või selle puudumist:

2.2.1.3 Käitumist ei tohiks kasutada usaldusvääruse näitajana [tagasi]

Käitumine tähendab üldiselt mitteverbaalseid suhtlussignaale ja väljendusviise, nagu hääletoon, kõnevarjund, enese ülalpidamise viis, silmside, näoilmed jne. Need torkavad silma peamiselt isikliku vestluse käigus.

Juhtumit uuriv ametnik ei tohi tugineda käitumisele kui usaldusvääruse näitajale. Taotleja käitumisest tehtud järeldused põhinevad sageli lihtsakoelistel eeldustel ja sisetundele tuginevatel subjektiivsetel otsustel.

2.2.2 Tehke järeldused välise usaldusvääruse kohta [tagasi]

Välise usaldusväärus tähendab kooskõla päritoluriigi teabe, teadaolevate faktide ja menetleva asutuse kogutud muude tõenditega.

2.2.2.1 Kooskõla päritoluriigi teabega [tagasi]

Päritoluriigi teavet saab kasutada mitme taotluse läbivaatamisega seotud aspekti puhul. Seda saab kasutada taotleja olulisi fakte puudutavate ütluste kinnitamiseks ning tagasisaatmisega kaasneva ohu hindamiseks vajaliku taustteabe kujundamiseks.

- **Kinnitav päritoluriigi teave**

Kui objektiivne päritoluriigi teave toetab taotleja tõendeid, pole kahtlusteks mõjuvat põhjust ja esitatud fakti võib pidada vastuvõetavaks.

- **Vastuoluline päritoluriigi teave**

Päritoluriigi teave, mis on selgelt vastuolus esitatud olulise faktiga, on negatiivne usaldusväärse tegur. Seepärast tuleb lasta taotlejal anda lisaselgitusi.

- **Päritoluriigi teabe puudumine**

Päritoluriigi teabe puudumine ei tähenda tingimata, et esitatud fakti / väidetavat sündmust ei toimunud. See võib olla tingitud näiteks piiratud juurdepääsust teabele päritoluriigis või sündmuse väiksemast ulatusest ja tähtsusest jne. Üksnes päritoluriigi teabe puudumise põhjal ei tohi seega teha negatiivset järeldust usaldusväärse kohta.

2.2.2.2 Kooskõla üldtunnustatud teabega [tagasi]

Teatud faktid on üldtunnustatud ja neid ei saa vaidlustada (näiteks füüsikaseadused). Need faktid ei sõltu erinevatest kultuurilistest arusaamadest. Neid fakte ei ole tavaliselt vaja täiendavate tõenditega toetada. Et taotleja ütlused oleksid usaldusväärsed, peavad need olema kooskõlas üldtunnustatud teabega. Seda põhimõtet järgides peab ametnik olema ettevaatlik ja hoiduma laiendamast seda arusaamadele, mida ta peab oma sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku tausta tõttu endastmõistetavaks.

2.2.2.3 Kooskõla muude tõenditega [tagasi]

Muud tõendid võivad olla muu hulgas ülalpeetavate ja tunnistajate avaldused, muudelt ametkondadelt saadud dokumendid, eksperdiarvamused jne. Need tõendid võivad taotleja avaldusi toetada või olla nendega vastuolus. Esmalt tuleb hinnata muude tõendite sisemist usaldusväärsust. Kui tõend on taotleja avaldustega vastuolus, peab ametnik andma taotlejale võimaluse vastuolu selgitada. Ametnik peab selgitust arvesse võtma.

2.2.3 Tehke järeldused usutavuse kohta [tagasi]

Et sündmuste järjestus oleks usutav, peab mõistlik inimene pidama seda tõenäoliseks ja võimalikuks.

Ametnik peab meeles pidama, et usutavuse mõiste kasutamisel tuleb olla ettevaatlik, et vältida spekulatsioone, subjektiivseid seisukohavõtte ja eelarvamusi. Faktiline väide võib olla täiesti usutav, kui pidada silmas taotleja olukorda, sealhulgas sugu, vanust, seksuaalset sättumust, sooidentiteeti, haridust, sotsiaalset ja kultuuritausta, elukogemusi, olukorda päritoluriigis või alalises elukohas jne. Ametnik peab meeles pidama, et tema enda ja taotleja arusaamad võivad erineda, millega võib seletada näilist ebausutavust.

Järeldus ebausutavuse kohta peab põhinema mõistlikel ja objektiivselt põhjendatavatel argumentidel ning ametnik peab selgelt sõnastama põhjused, miks ta peab ütlusi ebausutavaks.

Vt näidismuud tõendite seostamise kohta oluliste faktidega.

2.3 Hinnake dokumente [tagasi]

Dokumente tuleb hinnata järgmiste kriteeriumide alusel:

- **Asjakohasus [tagasi]**

Asjakohasus näitab, kas dokument on seotud konkreetse olulise faktiga. Asjakohasus tuleb kindlaks teha koos taotlejaga.

- **Olemasolu [tagasi]**

Olemasolu näitab, kas seda liiki dokumendid on kättesaadava teabe kohaselt üldse olemas.

- **Sisu [tagasi]**

Hinnata tuleb järgmisi elemente:

- Kas dokumendis on sisemisi vastuolusid?
- Kas dokumendi sisu on kooskõlas taotleja avaldustega?
- Kas dokumendi sisu on kooskõlas päritoluriigi teabega?
- Kas dokument on täpne? Täpsuse all mõeldakse asjakohaste andmete üksikasjalikkust konkreetse olulise fakti seisukohast.
- Kas dokument on olulise faktiga otseselt seotud? Kas teave pärineb otsesest allikast või põhineb taotleja avaldustel?

- **Vorm [tagasi]**

Dokumendi vormi järgi saab hinnata selle autentsust. Olenevalt riiklikust tavast võib hindamine hõlmata eksperdi hinnangut või võrdlemist võrdlusmaterjalidega. Ametnik ei tohiks teha autentsuse kohta järeldust ainuüksi dokumendi vormi alusel, sest mõnes riigis ei ole teatud liiki dokumentidele kehtestatud standardvorme.

- **Olemus [tagasi]**

Dokumendi olemuse all mõeldakse seda, kas tegu on originaali või koopiaga, milline on dokumendi seisukord, kas dokument on saanud kahjustada või on märke dokumendi muutmise kohta. Tavaliselt on originaaldokumentidel tõendite hindamisel suurem kaal. Ametnik peab siiski meeles pidama, et mõne dokumendi originaale ei ole võimalik hankida.

- **Koostaja [tagasi]**

Ametnik peab välja selgitama dokumendi koostaja kvalifikatsiooni, tema objektiivsuse ja/või asjaomased kogemused.

Dokumente tuleb hinnata koos muude konkreetset olulist fakti toetavate tõendite ja usaldusväarsuse hindamise elementidega. Dokumente tuleb hinnata samamoodi nagu muid tõendeid. Dokumendile kaalu mitteomistamine ei ole asjakohane, kui seda ei põhjendata olemasolevate tõendite alusel, milleks on algallikast pärit objektiivne teave dokumendi usaldusväarsuse kohta koos muude asjakohaste tõenditega.

Lisateave taotleja esitatud dokumentide kohta on [punktis 1.3.2.1](#).

Vt [näidisvorm](#) usaldusväarsusega seotud järelduste tegemise kohta.

2.3.1 Hinnake meditsiinilisi ja psühholoogilisi tõendeid [tagasi]

Meditsiinilised ja psühholoogilised tõendid on väga konkreetset liiki tõendid, mille esitavad pädevad isikud. Ametnik ei tohi teha meditsiinilisi otsuseid ega avaldada arvamust arsti määratud ravi kohta. Arst ei tohi teha otsuseid usaldusväarsuse kohta ega õiguslikke otsuseid.

Et meditsiiniliste ja psühholoogiliste ekspertiiside usaldusväarsust saaks sõltumatult hinnata, peavad need sisaldama piisavat teavet meditsiinieksperdi kvalifikatsiooni ja läbivaatusmeetodite kohta. Riiklike suuniste kohaselt võib sõltumatut hindamist teha juhtumit uuriv ametnik või ekspert.

Juhtudel, kus on märke näiteks piinamisest, tuleb meditsiinilisi ekspertiise hinnata [Istanbuli protokoll](#) standardite alusel.

Kahtluse korral võib ametnik paluda teist arvamust vastavalt riiklikule tavale. Asjaomased riiklikud suunised on [siin](#).

2.4 Võtke arvesse individuaalseid ja kontekstuaalseid tegureid, mis võivad põhjustada moonutusi [tagasi]

Juhtumit uuriv ametnik peab olulisi fakte toetavate tõendite usaldusväarsuse hindamisel meeles pidama, et taotleja individuaalne seisund ja isiklikud asjaolud võivad oluliselt mõjutada seda, kuidas ta tajub ja kirjeldab taotlusega seotud sündmusi. Moonutused teabe vastuvõtmisel ja tõlgendamisel võivad tekkida ametniku elu- ja ametialaste kogemuste ja eelarvamuste tõttu.

Neist inimloomusele tüüpilistest omadustest on praktiliselt võimatu vabaneda. Isikliku vestluse käigus ja usaldusväarsuse hindamisel tuleb neid siiski silmas pidada (vt **EASO praktiline juhend isikliku vestluse kohta**). Alati tuleb ka analüüsida, kas isiklikud ja subjektiivsed tegurid mõjutavad usaldusväarsuse näitajaid või saab nendega seletada ilmset vastuolu või lahknevust taotleja avaldustes.

Mõned moonutuste tekkimisele kaasa aitavad tegurid on omavahel seotud. Varjupaiga valdkonna töötajad peavad olema nendest teguritest teadlikud. Allpool on esitatud mittetäielik loetelu võimalikest teguritest, mis võivad põhjustada moonutusi.

2.4.1 Taotlejaga seotud tegurid [tagasi]

Suulised avaldused on peamised (sageli ainsad) taotleja esitatud tõendid. Nende usaldusväarsuse hindamisel peab ametnik kontrollima, kas taotleja suudab fakte korralikult meelde tuletada ja kirjeldada ning kas tema esitatud teabest saadi asjakohaselt aru. Seda protsessi võivad oluliselt mõjutada mitu tegurit.

2.4.1.1 Mälu [tagasi]

Inimese mälu on mitmekihiline ja sel on piirid, mida tuleb varjupaigataotlejatega töötades silmas pidada, sest sageli saavad nad oma avaldustes toetuda vaid mälestustele. Kuupäevade, ammu asetleidnud sündmuste üksikasjade meenutamine või vaid korra kohatud inimeste kirjeldamine võib olla väga raske ülesanne.

Isikliku vestluse käigus ja selle tulemuste analüüsimisel peavad ametnikul olema realistlikud ootused ammuse, sageli traumeerivate mälestuste üksikasjade suhtes. Vestluse pidamise viis mõjutab samuti teabe hulka ja kvaliteeti, mida taotleja suudab meelde tuletada. Vestluse käigus tuleks näiteks vältida sugestivseid küsimusi, sest need võivad mõjutada sündmuste kirjeldamist. Täiendavad juhised on **EASO praktilises juhendis isikliku vestluse kohta**.

2.4.1.2 Trauma ja posttraumaatiline stressihäire [tagasi]

Taotleja toimikus sisalduv meditsiiniline ekspertisi või psühholoogi arvamus on tavaliselt selge tõend, mis kinnitab, et asjaomane isik on kogenud midagi nii traumeerivat, et asjade meelepidamine, möödunud sündmuste meenutamine, teema jälgimine ja sündmuste kohta struktureeritud ütluste andmine on tugevalt pärsitud, isegi võimatu. Traumeerivad kogemused võivad tekitada ka hirmu ja usaldamatust, mis mõjutavad selle teabe hulka ja kvaliteeti, mida taotleja on nõus andma.

Traumeeritud või posttraumaatilise stressihäire all kannatavate isikute avaldused on tavaliselt killustatud ja ajateljel nihutatud ning nende avalduste tegemist ei kontrolli mitte tahe, vaid tundeimpulsid. Traumeeritud isik võib rasketest läbielamistest rääkimist vältida.

Suuremat kaalu tuleks omistada pigem juhtumi objektivsetele asjaoludele kui hirmust tingitud subjektiivsetele elementidele. Traumeeritud isiku taotluse läbivaatamisel ei tohiks ametniku ootused olla usaldusväarsuse näitajate kohaldamisel sama suured kui teiste isikute puhul (vt [punkt 2.2 usaldusväarsuse näitajate kasutamise kohta](#)). Eelkõige peaks ametnik olema ettevaatlik taotleja avalduste alusel usaldusväarsuse kohta negatiivsete järelduste tegemisel.

Tasub ka meeles pidada, et traumeerivad sündmused või kogemused võisid aset leida ka pärast päritoluriigist lahkumist, sealhulgas riigis, kus varjupaigataotlust menetletakse.

2.4.1.3 Muud psühholoogilised ja terviseprobleemid [tagasi]

Raskused selgete ja loogiliste avalduste tegemisel võivad olla tingitud taotleja terviseprobleemidest või sõltuvustest, nt tugevatoimeliste ravimite tarbimine, vaimne puue, depressioon, uimasti- või alkoholisõltuvus. Nende tegurite vähene tundmine ja probleemi eiramine võivad viia valedele järeldustele usaldusväärse kohta.

2.4.1.4 Vanus [tagasi]

Usaldusväärse hindamisel on vanus väga oluline tegur, millega arvestada. See on eriti oluline saatjata alaealiste puhul või juhtudel, kui alaealisi küsitletakse nende vanematega (eestkostjatega) seotud juhtumites tunnistajana.

Lapse avaldused võivad olla vastuolulised, sisaldada ebaselgeid väljendeid või ütlushi, mida nad on kuulnud nendega koos reisinud täiskasvanutelt või sugulastelt jne. Seepärast on oluline, et vestlust peetaks lapsesõbralikul viisil (vt **EASO praktiline juhend isikliku vestluse kohta**).

Vanus on oluline tegur, mida tuleb arvesse võtta nii avalduste tegemise kui ka sündmuste toimumise seisukohast.

Olenevalt olukorrast võib vanusest tingitud moonutusi esineda ka vanemaealiste isikute puhul.

2.4.1.5 Haridustase [tagasi]

Taotleja haridustase võib mõjutada tema suutlikkust sündmusi jälgida ja meenutada ning vajalikku sisu edasi anda või küsimustest õigesti aru saada. Lühikesed ja ilustamata vastused või ekslikud kuupäevad ja vahemaad võivad viidata piiratud sõnavarale, piiratud üldteadmistele, suutmatusele mõista ja kirjeldada abstraktseid mõisteid või oskamatusle anda üksikasjalikku seletust.

2.4.1.6 Kultuuritaust, usk ja veendumused [tagasi]

Inimese kultuuritaust, usk ja veendumused määravad ära viisi, kuidas ta määratleb oma identiteeti, tajub sotsiaalseid rolle ja võimusuhteid ning mõistab, tõlgendab ja annab edasi teavet. Nendest teguritest sõltuvalt võivad varieeruda kuupäevad, aastaajad, vahemaad, sotsiaalse initsiatsiooni ehk ühiskondlikus elus osalemise aeg, lähiperekonna mõiste ja kehakeel.

Muud tegurid, nagu haridustase, vanus, keel, sugu, sotsiaalne staatus ja kombed, on samuti olulised.

Taotluse usaldusväärse hindamisel peab ametnik pöörama tähelepanu kultuuri- ja usulisest taustast tingitud võimalikele erinevustele. Teabe analüüsimiseks teise nurga alt on abi kultuuridevahelisest pädevusest, mis aitab tõlgendada näiliselt vastuolulisi avaldusi kultuuri taustal.

Sellest hoolimata ei tohi ametnik vaadelda taotlejat kui kultuuri stereotüüpset esindajat, eeldades automaatselt, et teatud kultuuri- või usutaustaga inimene käitub teatud kindlal viisil, ning jättes võimaliku usaldusväärse probleemi tähelepanuta. Alles pärast seda, kui ametnik on esitanud küsimuse ega ole saanud vastust, peab ta kontrollima, kas konkreetse usaldusväärse probleemi põhjuseks võib olla kultuuriline, sotsiaalne, usuline või mõni muu takistus.

2.4.1.7 Seksuaalne sättumus ja sooidentiteet [tagasi]

Seksuaalse sättumuse ja sooidentiteediga seotud teemad on sageli delikaatsed ning nõuavad usaldusväärse hindamisel eriteadmisi ja -tähelepanu. Juhtumit uuriv ametnik ei tohi tõlgendada seda nõuet nii, et taotleja kõiki ütlushi tuleb aktsepteerida neid analüüsimata. Siiski tuleb tunnistada inimväärikust ja mitmekesisust, sest sellistel juhtudel on taotleja ütlushi seotud väga delikaatsete ja isiklike probleemidega.

Isikud, kelle taotlused on seotud seksuaalse sättumuse ja sooidentiteediga, mida nende päritoluriigis ei aktsepteerita, peavad sageli oma tõelist identiteeti, tundeid ja arvamusi varjama, et vältida häbistamist, eraldatust ja häbimärgistamist ning sageli ka vägivaldaohtu. Halvakspanu ja häbitunne võivad takistada taotlejat varjupaigamenetluse käigus lisateavet andmast. On palju juhtumeid, kus taotleja avaldab alles hilisemas taotluses, et on lesbi, gei, biseksuaal, trans- või intersooline.

Juhtumit uuriv ametnik peab hoiduma stereotüüpsetest arvamustest seoses seksuaalvähemuste käitumise või välimusega ning arvestama, et asjaomast taotlejat võivad tugevalt mõjutada muud tegurid, nagu kultuuri- ja sotsiaalne taust, haridustase ja sugu.

2.4.1.8 Sugu [tagasi]

Sugu ei tähenda ainult bioloogilist sugu, vaid ka ühiskonna ootusi meeste ja naiste käitumismallide suhtes, sugu-devahelist jõuvahekorda, nende rolle ja ühiskondlikke atribuute. Soorollid ei avalda mõju mitte ainult isiku enesetajule, vaid mõjutavad ka tema käitumist, suhtumist ühiskondlikku ja poliitilisse ellu ning samuti tagakiusamise ja kahju tekitamise viise, mis võivad sõltuvalt ohvri ja kurjategija soost erineda.

Taotleja ei pruugi isegi teada, et teatud käitumist tema suhtes võib pidada inimõiguste rikkumiseks, sest teda on niimoodi koheldud kogu elu. Teisalt võib halvakspanu ja/või häbitunne takistada taotlejat teavet andmast.

2.4.2 Juhtumit uuriva ametnikuga seotud tegurid [tagasi]

Töötamine varjupaigavaldkonnas tähendab pidevat tööd eri kultuuridest pärit, erineva sotsiaalse tausta ja erinevate elukogemustega inimestega. See teeb juhtumit uuriva ametniku töö huvitavaks. Ent ametnik on ka ise inimene ning tal võivad tekkida selles väljakutseid pakkuvas töökeskkonnas stress ja ängistustunne.

Ametniku objektiivsust võivad mõjutada mitmesugused tegurid.

2.4.2.1 Võtke arvesse stressi, töökoormuse ja tähtaegade mõju [tagasi]

Stress, töökoormus ja lühikesed tähtajad esinevad sageli koos ning võivad avaldada taotluse lõplikule hindamisele otsustavat mõju.

Juhtumit uuriv ametnik peab oma igapäevatöös täitma kvantitatiivseid eesmärgi, tegema õigel ajal põhjendatud otsuseid ning tegelema taotlejatega, kes ei ole koostööaltd või kelle isiklikud läbielamised on olnud väga traumeerivad.

Ei tohi unustada, et ametnikul on eraelu, kus võib samuti ette tulla probleeme ja stressirohkeid olukordi, mis võivad mõjutada tema suhtumist tööülesannetesse ja suutlikkust tööstressiga toime tulla. Usaldusvääruse hindamist võivad mõjutada isegi sellised tavalised tegurid nagu nälg, peavalu või närvilisus. Professionaalne ametnik on neist teguritest teadlik ja teeb pidevalt jõupingutusi, et nende mõju oleks võimalikult väike.

Enne järelduste tegemist konkreetsete tõendite usaldusvääruse või üldise usaldusvääruse kohta peaks ametnik püüdma keskenduda ainult käsilolevale juhtumile. Enne usaldusvääruse kohta otsuse tegemist võib abi olla lühikesest puhkepausist.

2.4.2.2 Võtke arvesse mõju, mida avaldab pikaajaline tegelemine varjupaigataotlustega [tagasi]

Aastatepikkune kokkupuude taotlejate ütlustega piinamise ja väärkohtlemise kohta (mis ei ole küll alati usaldusväärsed) võib põhjustada rutiini ning suutmatust käsitleda iga juhtumit erapooletult ja individuaalselt või sekundaarset traumeeritust, mille sümptomid sarnanevad posttraumaatilise stressihäire all kannatajate sümptomitega.

Varjupaigataotlejate lugudega pikaajalise tegelemise tagajärjel võib ametnik hakata traumeerivate ütluste vältimiseks hoiduma avaldustesse süvenemast või tal tekib kaastundeväsimus ehk kalemine. Sellisel juhul kaldub juhtumit uuriv ametnik tegema rohkem põhjendamata otsuseid, usaldusväärust nõuetekohaselt hindamata.

2.4.2.3 Vältige eelarvamusi ja stereotüüpe [tagasi]

Meist enamik liigitab äsjakohatud inimesi stereotüüpsete skeemide alusel, sest see aitab teavet meelde jätta või tulla toime rutiinsete tööülesannetega. Sellest tuleb siiski teadlik olla ja jääda eelarvamusteta, olgu varasemad isiklikud või ametialased kogemused millised tahes. Muidu ei pruugi ametnik taotleja esitatud ütlusi sündmuste kohta asjakohaselt talletada või neist õigesti aru saada.

Usaldusvääruse hindamisel tuleb hoiduda järeldusi tegemast selle põhjal, et taotleja juhtumil on sarnaseid jooni mitme varasema juhtumiga, kus tehti usaldusvääruse kohta teatav otsus.

2.4.2.4 Enesehindamise ja järelevalve tähtsus [tagasi]

Juhtumit uuriv ametnik peab hindama oma tegevust, vajadusi ja probleeme, mis võivad teatud varjupaigajuhtumitega tegelemisel ette tulla. Probleeme on soovitatav arutada kolleegide, psühholoogi või ülemusega, et saada vajalikku tuge, edendada oskusi või teha kindlaks täienduskoolituse vajadus.

Sageli tekitavad stressi ja läbipõlemist positiivse tagasiside puudumine, ülemuste ebaselged ootused või tulemuslikkusnäitajad. Pidev järelevalve ja juhtumit uuriva ametniku muredele reageerimine parandavad motiveeritust ja hõlbustavad kogemuste vahetamist.

2.4.3 Vestlussituatsiooniga seotud tegurid [tagasi]

Taotlejate avaldustele võivad mõju avaldada mitu vestlussituatsiooniga seotud aspekti, nagu vestluse ametlikkus, mis tekitab iseenesest stressi, isiklike teemade arutamine võõrastega, lapse juuresolek, mis juhib taotleja tähelepanu kõrvale, vestluse ajapiirangutest tingitud surve. Kõike seda tuleb enne isiklikku vestlust ja vestluse ajal silmas pidada, et vestlussituatsiooni mõju avaldustele oleks võimalikult väike, kuid seda tasub silmas pidada ka taotleja usaldusväarsuse hindamisel.

Ei tohi unustada, et suulised avaldused tehakse sageli keeles, mis ei ole taotleja esimene keel, ja/või tõlgi vahendusel. See asjaolu võib põhjustada moonutusi, millest juhtumit uuriv ametnik peab teadlik olema.

Varjupaigataotlusi menetlev ametiasutus peab vestluseks leidma usaldusväärse ja pädeva tõlgi. Tõlk on siiski ka inimene ning on kuulnud või loetud teabe edasiandmisel paratamatult nn lisafiltri.

Tõlgi rolli kohta vt ka **EASO praktiline juhend isikliku vestluse kohta**.

Keelebarjäärist ja vestlussituatsioonist tingitud moonutuste tulemused võivad olla järgmised:

- usaldusväarsuse hindamisel peab ametnik meeles pidama, et mõned **ilmsed vastuolud või lahknevused taotleja avaldustes või tõlgitud dokumentides võivad olla tingitud keelebarjäärist** (nt ühel sõnal võib olla kontekstist sõltuvalt mitu tähendust, tõlk ei tea, milline on sõna korrektne vaste varjupaigariigi keeles jne);
- taotleja **hirm, häbitunne või usaldamatus vestluse juures viibiva tõlgi suhtes** võivad takistada teda tööde rääkimast või üksikasjalikumast teavet andmast; siin võib oma osa olla ka varem nimetatud lisateguritel, nagu sugu, kultuuritaust ja hirm häbimärgistamise ees;
- taotleja väidab, et lahknevused tema praeguste ja eelnevate avalduste vahel on tingitud **tõlgi puudulikust keeleoskusest** (või tema enda puudulikust keeleoskusest, kui tõlki ei kasutatud), ehkki tegelikult ei ole tema avaldused lihtsalt sidusad.

Ametnik peab andma taotlejale võimaluse ilmseid vastuolusid selgitada ning seejärel hindama, kas antud selgitus on konkreetsel juhul vastuvõetav või mitte.

2.5 Tehke kindlaks, millised olulised faktid on vastuvõetavad [tagasi]

2.5.1 Vaadeldge iga olulise faktiga seotud tõendeid tervikuna [tagasi]

Juhtumit uuriv ametnik ei tohi teha olulise fakti usaldusväarsuse kohta järeldust tõendeid eraldi vaadeldes. Dokumenteeritud või suulistele tõenditele tuleb seega omistada kaal, olgu suur või väike. Tõendi ja seotud asjaolude hindamine mõjutavad tõendi „kvaliteeti” ja seotust juhtumiga ning seeläbi kaalu, mida ametnik tõendile omistab. Oluliste faktidega seotud tõendite hindamisel ja neile kaalu omistamisel teeb ametnik selgeks, kas need on toetavad või vasturääkivad.

2.5.1.1 Tehke kindlaks, millised faktid on tõendatud (vastuvõetavad) ja millised mitte (tagasilükatud) [tagasi]

Tõendite vaatlemisel tervikuna suudab ametnik teha vahet, millised olulised faktid on vastuvõetavad ja millised tuleks tagasi lükata.

Vastuvõetavad faktid. Fakti võib pidada vastuvõetavaks, kui – võttes arvesse taotleja isiklikke ja kontekstuaalseid asjaolusid ning vajaduse korral tema poolt võimalike negatiivsete usaldusväärsega seotud järelduste kohta antud selgituste mõistlikkust – taotleja avaldused fakti kohta on:

- piisavalt üksikasjalikud;
- sisuliselt sidusad;
- kooskõlas pereliikmete ja tunnistajate esitatud teabega;
- kooskõlas kättesaadava konkreetse ja üldise objektiivse teabega;
- taotleja isiklike ja kontekstuaalsete asjaolude taustal usutavad;
- toetatud veenvate dokumentide või muude tõenditega (st tuginevad usaldusväärsele, usutavusele ja seliste tõendite kaalukusele).

Tagasilükatud faktid. Fakti võib tagasi lükata, kui – võttes arvesse taotleja isiklikke ja kontekstuaalseid asjaolusid ning tema poolt usaldusväärsega seotud võimalike negatiivsete järelduste kohta antud selgituste mõistlikkust – taotleja avaldused fakti kohta ei ole piisavalt üksikasjalikud, sidusad ega usutavad ja/või räägivad neile vastu muud usaldusväärseid objektiivseid tõendeid.

2.5.1.2 *Tehke kindlaks ebaselgeks jäänud faktid [tagasi]*

Teatud faktid on sisemiselt usaldusväärseid (loogilised ja usutavad) ega ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega, kuid on siiski ebaselged, sest neid ei toeta dokumentaalsed või muud tõendid, või on tegu kaheldavate faktidega. Neid fakte tuleb täiendavalt hinnata, et teha kindlaks, kas neid tuleks pidada vastuvõetavaks või mitte.

2.5.2 Kohaldage ebaselgeks jäänud oluliste faktide puhul miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 5 (kahtluste tõlgendamine taotleja kasuks) [tagasi]

Hoolimata taotleja ja menetleva asutuse jõupingutustest koguda taotleja esitatud oluliste faktide kinnitamiseks tõendeid võivad mõned faktid jääda ebaselgeks.

Sellistel juhtudel otsustab ametnik [miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõike 5](#) alusel, kas tunnistada oluline fakt vastuvõetavaks ja kahtlused hajutatuks või mitte:

„Kui liikmesriigid kohaldavad põhimõtet, mille kohaselt on taotleja kohustatud põhjendama rahvusvahelise kaitse taotlust, ja kui taotleja avalduste üksikasju ei toeta dokumentaalsed või muud tõendid, ei vaja need üksikasjad kinnitamist, kui on täidetud järgmised tingimused:

- a) taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi oma taotluse põhjendamiseks;
- b) kõik taotleja käsutuses olevad asjaomased dokumendid on esitatud ja on antud rahuldav selgitus muude asjaomaste dokumentide võimaliku puudumise kohta;
- c) taotleja avaldused on osutunud loogiliseks ja usutavaks ning need ei ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega;
- d) taotleja on taotlenud rahvusvahelist kaitset niipea kui võimalik, välja arvatud juhul, kui taotleja suudab esitada mõjuva põhjuse, miks ta seda ei teinud, ning
- e) taotleja üldine usaldusväärsus on kindlaks tehtud.”

[Miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 5](#) mõistetakse mõnes liikmesriigis kahtluste tõlgendamisenä taotleja kasuks.

[Miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõike 5](#) viis kriteeriumi on kumulatiivsed. See tähendab, et ametnik peab jälgima, et kõik kriteeriumid oleksid täidetud (teatud määral). Kui kõik viis kriteeriumi on täidetud, kohaldab ametnik [miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 5](#) (tõlgendab kahtlusi taotleja kasuks) ning tunnistab olulised faktid vastuvõetavaks. Vastupidi toimimiseks ei ole sel juhul põhjust.

Ametnik peab punkte a, b, c, d ja e siiski mõistlikult hindama, võttes arvesse taotleja individuaalseid ja kontekstuaalseid asjaolusid. See tähendab, et ametnik hindab, mil määral on iga kriteerium täidetud. Mõne kriteeriumi täitmise suurem määr (nt väga kaalukad avaldused) kompenseerib mõne teise kriteeriumi väiksema täitmise määra (nt ebarahuldav selgitus selle kohta, miks taotleja ei taotlenud rahvusvahelist kaitset, niipea kui tal avanes selleks võimalus).

Lisajuhised punktide a ja b kohta on [punktis 1.2.1](#) ning punkti c kohta [punktides 2.2–2.4](#). Käesolevas punktis antakse lisajuhiseid punkti e kohta:

Taotleja üldine usaldusväärsus on kindlaks tehtud (miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõige 5)

Olulise fakti tõesuse hindamisel analüüsib ametnik ka varasemaid andmeid taotleja usaldusväärse kohta. See tähendab, et ametnik arvestab muude oluliste faktide hindamisel usaldusväärse kohta tehtud (positiivseid/negatiivseid) järeldusi.

Mõned faktid võivad osutada taotleja üldise usaldusväärse hindamisel asjakohaseks isegi juhul, kui need ei ole iseenesest olulised.

Taotleja üldist usaldusväärset võivad mõjutada ka muud tegurid:

- käitumine, mis viitab sellele, et taotleja ei karda või enam ei karda kodumaale tagasipöördumist; või
- taotleja käitumine, mis võib viidata sellele, et ta varjab teavet, eksitab, takistab või aeglustab taotluse menetlemist või lõppotsuse tegemist.

Igale tegurile tuleb omistada kaal sõltuvalt juhtumi asjaoludest. Ametnik peab meeles pidama, et taotlejat toetavad asjaolud võivad üles kaaluda taotleja vastu olevad asjaolud.

Kui ametnik otsustab, et üldine usaldusväärsus on sedavõrd puudulik, et oluline fakt tuleb tagasi lükata, peab ta selgitama, miks see fakt kahjustab tema hinnangul taotluse usaldusväärset.

Usaldusväärse hindamise lõpus tuleb iga oluline fakt liigitada vastuvõetavaks või tagasilükkatuks, mis näitab, et ametnik on jõudnud iga olulise fakti kohta selgele järeldusele.

Vt [näidisvorm](#) oluliste faktide vastuvõtmise ja tagasilükkamise kohta.

3. etapp. Riskihindamine [tagasi]

Riskihindamine on tulevikku suunatud analüüs, mille abil hinnatakse konkreetse taotleja vajadust rahvusvahelise kaitse järele.

Rahvusvahelise kaitse saamiseks ei pea taotleja olema usaldusväärne taotluse igas aspektis.

Enne kui ametnik teeb taotluse kohta lõpliku otsuse, hindab ta kõikide vastuvõetavate faktide alusel riske.

3.1 Analüüsige põhjendatud tagakiusamiskartust / suure kahju kannatamise reaalselt ohtu [tagasi]

Rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise viimases etapis hinnatakse taotleja põhjendatud tagakiusamiskartust ja suure kahju kannatamise reaalselt ohtu tagasipöördumisel. Selleks analüüsitakse otsuse tegemise ajaks ametnikule teadaolevate faktide alusel tulevase riske. Et aga on keeruline prognoosida, mis juhtub, kui taotleja pöördub tagasi täna, homme või lähitulevikus, ning puudub selge prognoosimismeetod, võib ametnik olla sunnitud lähtuma otsuse tegemisel oma subjektiivsest hinnangust. Kui rahvusvahelise kaitse andmisel eksitakse, võib see kaasa tuua raskeid inimõiguste rikkumisi. Seepärast on äärmiselt oluline, et riskihindamine põhineks objektiivsetel meetoditel ja mitte oletustel. Selles juhendis kirjeldatud etappide eesmärk on teha ära riskihindamiseks vajalik eeltöö.

Riskihindamise käigus analüüsib ametnik tõestust leidnud oluliste faktide alusel riske tõendamisstandardi abil, mis on asjakohane põhjendatud tagakiusamiskartuse või suure kahju kannatamise reaalse ohu kindlakstegemisel.

3.1.1 Kohaldage miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 3 [tagasi]

Miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõikes 3 on sätestatud varjupaigataotluse hindamise kohta tervikuna järgmist:

„Rahvusvahelise kaitse taotlus vaadatakse läbi individuaalselt ning selle käigus arvestatakse järgmist:

- kõik asjaomased faktid, mis on seotud päritoluriigiga taotluse kohta otsuse tegemise ajal, sealhulgas päritoluriigi õigusnormid ja nende kohaldamise viis;
- taotleja esitatud asjaomased avaldused ja dokumendid, sealhulgas teave selle kohta, kas taotlejat on taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda võidakse taga kiusata või talle tekitada suurt kahju;
- taotleja individuaalne seisund ja isiklikud asjaolud, sealhulgas sellised tegurid nagu taust, sugu ja vanus, et hinnata, kas taotleja suhtes toime pandud või võimalikud teod võiksid taotleja isiklikest asjaoludest lähtudes osutada tagakiusamiseks või tekitada suurt kahju;
- kas taotleja tegevus pärast päritoluriigist lahkumist oli seotud rahvusvahelise kaitse taotlemiseks vajalike tingimuste loomise ainu- või põhieesmärgiga, et hinnata, kas kõnealune tegevus põhjustaks nimetatud riiki tagasipöördumisel taotleja tagakiusamist või talle suure kahju tekitamist;
- kas on võimalik mõistlikult eeldada, et taotleja annab ennast mõne teise riigi kaitse alla, mille kodakondsusele tal on õigus.”

3.1.2 Võtke arvesse varasemat tagakiusamist ja suure kahju tekitamist või selle puudumist [tagasi]

Ametnik peab arvestama, et varasem tagakiusamine või suure kahju tekitamine ei muuda mitte ainult tõendamiskoormist (vt punkt 1.2.3.1 spetsiifiliste põhjendamiseeskirjade kohta), vaid ka kohaldatavat tõendamisstandardit. Miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõikes 4 on sätestatud, et asjaolu, et taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on tagakiusamise või suure kahjuga ähvardatud, on arvestatav märk taotleja põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju kannatamise reaalsest ohust, kui puudub mõjuv põhjus arvata, et kõnealune tagakiusamine või suure kahju tekitamine ei kordu.

Ametnik peab jõudma tõendite hindamise eelmiste etappide alusel otsusele, mis on taotlejaga varem juhtunud ja mis võib juhtuda.

Ainuüksi asjaolu, et taotlejat on varem taga kiusatud, ei tähenda, et teda ähvardab ka edaspidi tagakiusamise oht, kuigi see võib olla arvestatav märk.

Arvesse tuleb võtta ka seda, et kuigi tagakiusamist pole varem esinenud, ei tähenda see, et tulevikus ei võiks seda ette tulla.

Lõpliku hinnangu andmisel peab ametnik hindama varasemate sündmuste levimust, lähtudes taotleja isikust ja päritoluriigi olukorrast.

3.1.3 Kohaldage tõendamisstandardit [tagasi]

Riskide hindamiseks tuleb analüüsida [miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõikes 3](#) loetletud elemente kohaldatava tõendamisstandardi abil. Põhjendatud tagakiusamishirmu või suure kahju kannatamise reaalse ohu hindamisel on kõige sagedamini kohaldatav tõendamisstandard nn mõistlik tõenäosus. Kohaldatav tõendamisstandard peab olema mõistlike kahtluste tasemest igal juhul madalam.

Riiklikud suunised kohaldatava tõendamisstandardi kohta on [siin](#).

Õigusaktid ja liikmesriikide dokumendid

Rahvusvahelised õigusaktid

1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioon ja 1967. aasta New Yorgi pagulasseisundi protokoll

- 1951. aasta Genfi konventsioon ja 1967. aasta New Yorgi protokoll on eri keeltes kättesaadavad aadressil <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>

Istanbuli protokoll (ÜRO)

Piinamise ja muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise või karistamise tõhusa uurimise ja dokumenteerimise käsiraamat, 9. august 1999

- Istanbuli protokoll on eri keeltes kättesaadav aadressil <http://www.refworld.org/docid/4638aca62.html>

Euroopa Liidu õigusaktid

Miinimumnõuete direktiiv (uuesti sõnastatud)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (uuesti sõnastatud)

- Miinimumnõuete direktiiv on eri keeltes kättesaadav aadressil <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1422980659651&uri=CELEX:32011L0095>

Varjupaigamenetluse direktiiv (uuesti sõnastatud)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (uuesti sõnastatud)

- Uuesti sõnastatud varjupaigamenetluse direktiiv on eri keeltes kättesaadav aadressil <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32013L0032>

Liikmesriikide õigusaktid ja suunised

Liikmesriikide suunised kirjalike avalduste kohta [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised taotleja esitatud dokumentide kohta [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised päritoluriigi teabe hankimise kohta [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised eksperdiarvamuste kohta [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised keeleanalüüsi kohta [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised teabe kogumise kohta teistelt liikmesriikidelt [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised meditsiinilise ekspertiisi / psühholoogi arvamuse taotlemise kohta [\[tagasi\]](#)

Liikmesriikide suunised tõendamisstandardi kohta [\[tagasi\]](#)

Tõendite hindamise näidisvorm

Malli Wordi versioon on lisatud käesolevale praktilisele juhendile.

Selline vorm tuleb täita juhtumi uurimise kõikide etappide kohta.

Eesmärk on saada selge ülevaade kõikidest taotleja esitatud ning ametniku kogutud olulistest faktidest ja tõenditest (1.etapp). Kui Teil on ülevaade olemas, võite liikuda

järgmisesse etappi, kus Teil tuleb kujundada arvamus iga tõendi usaldusväärsuse kohta (alametapid 2.1–2.4) ⇒, mille alusel Te otsustate ja märgite ära, millised olulised faktid on vastuvõetavad ja millised tuleb tagasi lükata (alametapp 2.5), kohaldades vajaduse korral miinimumnõuete direktiivi artikli 4 lõiget 5. ⇒ Kõige lõpuks tuleb Teil hinnata oluliste faktide alusel riske (3. etapp).

Teave, mis käsitleb ...	1. etapp. Teabe kogumine		Alametapid 2.1–2.4. Usaldusväärsuse hindamine
	Millised on olulised faktid?	Millised on oluliste faktidega seotud tõendid?	
... päritoluriiki:			⇒
... varasemaid probleeme ja tulevase hirme:			⇒
... põhjusi, miks taotlejal on varem olnud probleeme või miks ta neid kardab:			⇒
... põhjusi, miks taotleja ei saa või ei soovi end anda päritoluriigi kaitse alla:			⇒
... põhjusi, miks taotleja ei vasta kriteeriumidele:			⇒

KUST SAAB ELI VÄLJAANDEID?

Tasuta väljaanded:

- üksikeksemplarid:
EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>);
- rohkem eksemplare ning plakatid ja kaardid:
Euroopa Liidu esindustest (http://ec.europa.eu/represent_et.htm),
delegatsioonidest väljaspool ELi (http://eeas.europa.eu/delegations/index_et.htm),
kasutades Europe Direct'i teenistust (http://europa.eu/europedirect/index_et.htm)
või helistades infotelefonile 00 800 6 7 8 9 10 11 (kõikjalt EList helistades tasuta) (*).

(*) Antav teave on tasuta nagu ka enamik kõnesid (v.a mõne operaatori, hotelli ja telefonikabiini puhul).

Tasulised väljaanded:

- EU Bookshopi kaudu (<http://bookshop.europa.eu>).

Tasulised tellimused:

- Euroopa Liidu Väljaannete Talituse edasimüüjate kaudu
(http://publications.europa.eu/others/agents/index_et.htm).

